

НАУКОВА ШКОЛА АКАДЕМІКА ІВАНА ЗЯЗІОНА У ПРАЦЯХ ЙОГО СОРАТНИКІВ ТА УЧНІВ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

«ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»

ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ І ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ НАПН УКРАЇНИ

ІНСТИТУТ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ І ЗАСОБІВ

НАВЧАННЯ НАПН УКРАЇНИ

ІНСТИТУТ ПРОБЛЕМ ВИХОВАННЯ НАПН УКРАЇНИ

ІНСТИТУТ ВИЩОЇ ОСВІТИ НАПН УКРАЇНИ

ПЕТРОШАНСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ (РУМУНІЯ)

БАЛТІЙСЬКА МІЖНАРОДНА АКАДЕМІЯ (ЛАТВІЯ)

МІЖНАРОДНИЙ ІНСТИТУТ МЕНЕДЖМЕНТУ ІМІ-NOVA (МОЛДОВА)

**НАУКОВА ШКОЛА АКАДЕМІКА ІВАНА ЗЯЗІОНА У ПРАЦЯХ
ЙОГО СОРАТНИКІВ ТА УЧНІВ**

МАТЕРІАЛИ

VIII МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

23-24 травня 2024 року

Харків

2024

Організаційний комітет:

Голова оргкомітету – Романовський Олександр Георгійович, завідувач кафедри педагогіки та психології управління соціальними системами ім. академіка І. А. Зязюна, член-кореспондент НАПН України, доктор педагогічних наук, професор.

Заступник голови оргкомітету – Панфілов Юрій Іванович, професор кафедри педагогіки та психології управління соціальними системами ім. академіка І. А. Зязюна, кандидат психологічних наук, доцент.

Вчений секретар – Шаполова Вікторія Валеріївна, доцент кафедри педагогіки та психології управління соціальними системами ім. академіка І. А. Зязюна, кандидат педагогічних наук, доцент.

Н 34

Наукова школа академіка Івана Зязюна у працях його соратників та учнів: матеріали VIII науково-практичної конференції 23–24 травня 2024 року / за заг. ред. Романовського О. Г. – Харків.: НТУ «ХП», 2024. – 325 с. ISBN 978-617-7912-20-9

Автори несуть повну відповідальність за опубліковані матеріали.

Містить матеріали науково-практичної конференції, в яких розглянуті напрямки філософії освіти і розвитку педагогічної науки на основі концептуальних положень Івана Андрійовича Зязюна, його соратників та учнів.

Збірник буде корисним освітянам, науково-педагогічним працівникам, аспірантам, студентам і всім, хто цікавиться проблемами сучасної освіти.

Семенова Алла Василівна

м. Одеса, Україна

ЦІНІСНО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ВИМІР ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ КРИЗЬ ПРИЗМУ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ІВАНА ЗЯЗЮНА В УМОВАХ СОЦІАЛЬНОЇ РЕАЛЬНОСТІ ВОЄННОГО ЧАСУ

Російська агресія проти України, тимчасова окупація частини її території починаючи з 2014 року та повномасштабне вторгнення у лютому 2022 року стали, з одного боку, загрозою українській державності та перешкодою подальшого розвитку України як європейської держави, а з іншого боку, актуалізували необхідність переосмислення в умовах правового режиму воєнного стану ціннісно-методологічний вимір якості вищої освіти як феномен соціальної реальності часів війни крізь призму педагогічної майстерності Івана Зязюна.

Звісно, що про високий рівень якості вищої освіти країни свідчить не тільки наявність «сильних» університетів, а компетентних науково-педагогічних працівників, які не тільки спроможні декларувати «правильні» наративи, а у першу чергу сприяти підвищенню рівня професійної підготовки молодого покоління навколо україноцентричної національної ідеї; наставників, які власним життєвим прикладом транслюють відповідні цінності. Адже духовний стрижень традиції суспільства, і водночас поштовх до об'єднання всіх людей, які хочуть доброго і гідного життя в Україні і навколо неї, наближаючи нашу Перемогу – українська національно-патріотична згуртованість, що постає як провідна ідеологічна домінанта державотворення. Провідною вона має бути й в системі освіти загалом, й у професійній підготовці науково-педагогічних кадрів – зокрема. Бо роль освіти в Україні наразі ще й полягає в створенні умов для безпечного середовища життєдіяльності, як основи безпеки на території України, а також сучасної системи внутрішньої безпеки, як чинника протидії російській агресії [9].

Оскільки, як точно висловився академік НАПН України, доктор педагогічних наук, голова конгресу української інтелігенції, віце-президент товариства «Просвіта» – Георгій Філіпчук: «Тільки освічена, по-громадянському вихована Нація здатна усвідомити й гідно шанувати свою національну Історію, Традицію, Пам'ять, будучи оберегом власної Ідентичності, Державності... виборюючи Перемогу!... Задля цього мусить ставати якісно іншою (навіть в умовах війни) й сама

освітньо-наукова інституційна культура, а передусім національна освіта, через яку проходять всі покоління Нації. Адже йдеться не лише про значущість для зросту (особистісного й суспільного) «крутих речей»: електронних засобів, 3D-принтерів, роботів та інших новацій, а про мотивацію, творчість, критичність, креативність, громадянськість, щоби не творити прогалину між тим, що надає освіта і чого насправді потребує реальний світ» [15].

Зауважимо що, саме з таких позицій, сутність ціннісного виміру якості вищої освіти крізь призму педагогічної майстерності Івана Зязюна ґрунтується на методологічному феномені людиномірності науки, а також процесуальному аспекті розуміння наукової об'єктивності, і полягає у знятті протистояння класичного віддзеркалення буття у свідомості та некласичного його конструювання. Тобто: взаємодія того, хто пізнає і того, що пізнається та оцінюється в перспективі постнекласичної парадигми. З такої точки зору, людиномірність наукового пізнання відображає його неподоланну суб'єктивність, яка не тотожна суб'єктивності як характеристиці, що протистоїть науковому ідеалу об'єктивної істини, але акцентує увагу на тому, що наукове пізнання завжди здійснюється у конкретній перспективі та з певної точки зору [18].

Нажаль, науково-історичний аналіз тривалості війн в історії людства доводить що у більшості прикладів, якщо війна триває більше року, то існує велика ймовірність того, що вона буде тривати ще від 5 до 10 років... А наука класичної епохи претендувала на пізнання *sub specie aeternitatis Dei* (лат.) тобто «з погляду вічності». Зауважимо, що вислів «з погляду вічності» взято з твору філософа Бенедикта Спінози (1632–1677) «Етика». Сучасне трактування цього виразу частково збігається з Еклезіастом, який стверджував що: «Марнота усе! Яка користь людині в усім її труді, який вона робить під сонцем? Немає нічого новітнього під сонцем! Покоління відходить, й покоління приходить, а земля віковічно стоїть! І сонечко сходить, і сонце заходить, і поспішає до місця свого, де сходить воно» (Книга Еклезіяста, гл.1) [4]. Усвідомлення недоскопости і небажаності такої позиції, принаймні у сфері суто наукового пізнання ціннісно-методологічного виміру якості вищої освіти, призвело до становлення некласичної парадигми з її поглядом *ex nihilo nihil fit* (лат.) «Ніяка річ не виникає з нічого божественним чином» – це положення епікурейської філософії Лукреція (99–55 до Р. Х.) «Про природу речей», (гл. I, 251) [7]. У такому вимірі, визначальна умова людського буття полягає в тому, що людина має осмислювати значення власного досвіду: «Декому достатньо будь-якого некритичного сприйняття пояснення авторитетної постаті. Але в суспільстві особистість має вчитися створювати власні інтерпретації, а не діяти для реалізації цілей, вірувань, суджень та почуттів інших. Полегшення розуміння досвіду інших є фундаментальною метою освіти» [17] – так у 1997 році пояснював феномен людиномірності ціннісно-методологічного виміру якості вищої освіти американський професор Джек Мезіров у книзі «Трансформаційне навчання: від теорії до практики».

Відтак, саме зараз (в умовах соціальної реальності воєнного часу) посилилась усвідомлена необхідність людиномірної освіти, яка обумовлює не глибини, а духовні вершини особистості. Адже рух до них «з низу» тільки зі сторони предметної діяльності або фрейдівського «Воно», якою б не була важливою їх роль у розвитку людини, не тільки марний, але й небезпечний. Такий рух невідворотне призведе до «людини-машини», а не тільки до впровадження інноваційних технологій застосування штучного інтелекту, як останньої інстанції щодо прийняття остаточних рішень про долю людини, але й до «штучної інтелігенції». У цих поглядах, звісно, не має нічого ново. Таку ситуацію передбачали і описували багато мислителів минулого. Але, як писав український психолог Володимир Зінченко в роботі «Афект та інтелект в освіті»: «пам'ять людства короткотривала, тому доводиться нагадувати...». А складний і суперечливий світ, соціальна реальність військового часу вимагає формування людини свободи із націоцентричною духовністю, глибокою гуманністю, яка усвідомлює свою відповідальність за кожний крок власного вибору. «Екзистенційна цінність свободи особистості (творчої, громадянської, професійної) поєднується з її етичною відповідальністю» [1]. Вона формує критично мислячу, по громадянському мужню, компетентнісно здатну людину, що гуманізує світ, здобрюючи його розумом, благоговінням і благородством.

Філософсько-методологічний аспект ціннісного людиномірного виміру якості вищої освіти крізь призму педагогічної майстерності Івана Зязюна в умовах соціальної реальності воєнного часу визначається ідеями єдності світу і трансдисциплінарної єдності наукового знання; теоріями функціонування парадигм і філософськими теоріями імперативу; положеннями про загальний зв'язок і цілісність явищ та процесів розвитку суспільства; працями науковців, в яких представлені теорії вивчення особистості як відкритої системи, що саморозвивається; гуманістичної педагогіки, саморозвитку особистості в процесі професійної діяльності.

Зауважимо, що головним питанням щодо визначення витоків і сутності філософських імперативів в аспекті вимірів якості освіти в Україні, постала конкретизація імперативу парадигм в освіті – того, що має вищу цінність для тих, хто навчається та обумовлює їхню успішну перспективу на майбутнє. Імператив (від латинської *imperativus* – наказовий) – веління, вимога, наказ, закон. Ще Іммануїл Кант (1724–1804) – німецький філософ, засновник німецької класичної філософії у своїй праці «Критика чистого розуму» [3], яка була вперше опублікована в 1781 році, пояснював, що імператив – загальнозначуще етичне розпорядження, в протилежність особистісному принципу (максимі). Це твердження яскраво доповнює вислів І. Канта: «Вчиняй так, щоб твоя поведінка могла бути зразком». З цих позицій особистісно-професійна парадигма – це система поглядів і уявлень, в межах яких особистість сприймає оточуючий світ, усвідомлює себе в соціумі та передбачає майбутні зміни, що має конкретні логічно пов'язані та взаємообумовлені складові: онтологічну – імператив та гносеологічні – інновацію, самовдосконалення, прогнозування, а також

характеризується функціональністю, поширеністю, адаптивністю, динамізмом, поліваріантністю та керованістю [14]. Саме такий, загальний, дещо ідеалізований погляд на людину, якісні характеристики якої й має формувати освіта, є підґрунтям для того, щоб уявити якою має бути освіта, її філософія і зміст [16].

У майже всіх відомих нам роботах академіка Національної академії педагогічних наук України, доктора філософських наук, професора Івана Андрійовича Зязюна (1938–2014), ґрунтовно розкривається хибність думки про «безсторонність» педагога. І. Зязюн [2] аргументовано заявляв, що саме освітяни здатні впливати на майбутню історію, пояснюючи концепцію педагогіки Добра, говорив про те, що освіта, – це «наукове утворення» відкритого типу, оскільки буття людини обумовлюється, але не визначається її обставинами. І, нарешті, оскільки вчителі – це одночасно й учні, вони не є незалежними від суспільних процесів. «У професійних видах діяльності, які безпосередньо стосуються людини, є два рівнозначні суб'єкти за змістовною сутністю – Людина і Людина. Вони мають створювати один одному відчуття Спокою, Рівноваги, Благополуччя і Щастя... Ці життєдайні начала і кінцеві результати людського життя перебувають у руках Учителя». Вчений доводив, що вчитель – майстер нарівні з учнем, постійно бере участь у створенні нового знання, опановуючи ціннісний досвід. Хоча «у професійних видах діяльності, які безпосередньо стосуються людини, є два рівнозначні суб'єкти за змістовною сутністю – Людина і Людина. Вони мають створювати один одному відчуття Спокою, Рівноваги, Благополуччя і Щастя... Ці життєдайні начала і кінцеві результати людського життя перебувають у руках учителя. Викладач – тренер, як педагог – майстер навчає ненав'язливо, нетенденційно, мимовільно. Навчає своєю Поведінкою, своїм Статусом, своїми Знаннями, своєю Людністю, своєю Свободою, своєю Любов'ю, своїм Щастям, своїм Талантом» – писав І. Зязюн [2].

Пояснюючи концепцію «Педагогіки Добра», фундатор теорії і практики «Педагогічної майстерності» – академік НАПН України – Іван Андрійович Зязюн (1930–2014), стверджував, що освіта, – це «наукове утворення» відкритого типу, оскільки буття людини обумовлюється, але не визначається її обставинами. І, нарешті, оскільки педагоги – це одночасно й учні, вони не є незалежними від суспільних процесів [2] і саме педагогічна майстерність (комплекс властивостей особистості, що забезпечує самоорганізацію високого рівня професійної діяльності на рефлексивній основі) визначає ефективність поступу сучасної української освіти, за рахунок «опочуттєвлення», «олюднення» професійних знань і вмінь саме завдяки діям Педагога [8].

На думку директора Відкритого Православного Університету Святої Софії-Премудрості, кандидата філософських наук, протоієрея Георгія Коваленка «Відкрити сенс духовного виміру цієї потреби нашого народу, може лексема «подвижництво». Адже «подвижництво» – це також про рух, бо в основі слова корінь «движ» («рух», що й у слові «двигун») і, ще також важливо, ми можемо

почути його як у слові «подвиг». Подвижник – це людина, яка бере на себе подвиг життя в послуху, пості і молитві; це аскет, який розпочинає «невидиму боротьбу» проти сил зла. А саме слово «аскеза» має коріння від слова «вправа» і є духовною практикою, яка передбачає цілковиту пожиттєву відданість обраному шляху, максимальну концентрацію, самообмеження та боротьбу зі страхами, пристрастями та спокусами. Той, хто обирає шлях подвижництва, змінює як зовнішню форму, так і внутрішнє наповнення свого життя, підкорює його головній меті – спасінню безсмертної душі та перемозі над смертю. Та й саме слово «перемога», яке ми сьогодні з надією промовляємо і якої всім єством своїм бажаємо, також має важливий сенс у самому собі. «Перемога» – це не «победа», бо «победа» – це «після біди», а «пере-мога» – це «надзусилля», це зробити більше, ніж можливо, тобто, не «я роблю, все що можу», а «я маю зробити більше, ніж можу». І в цьому сенсі ми вже перемагаємо, але не маємо зупинитися на цьому шляху ані сьогодні, ані в майбутньому. Наша перемога – не одномоментна подія, а шлях, яким наш народ крокує, несучи в дар Богові і майбутнім поколінням свою «славу і честь» (Одкр. 21:26)». Відтак напрацьовані тисячолітньою традицією подвижницькі практики можуть допомогти потребам нашого народу, який опинився в ситуації і видимої і невидимої боротьби з жорстоким і лукавим ворогом. Аскетична практика – це вправа, яка має навчити людину та спільноту свідомому самообмеженню, витривалості і вмінню концентруватися на головному. Розглянемо декілька сучасних форм аскези [5]:

Інформаційна аскеза. Ми живемо в інформаційному суспільстві, де інформація є чи не головним продуктом, який ми споживаємо. І війна проти нас іде не тільки із застосуванням звичайної зброї, але й за допомогою пропаганди, фейкових новин та ІІСО (інформаційно-психологічних операцій). Саме тому й потрібна навичка інформаційної аскези, коли ми спроможні обмежити інформаційний шум, розпізнавати інформаційні небезпеки та протистояти інформаційним загрозам. Ми маємо навчитися відриватися від екранів гаджетів і виходити в реальний світ, бачити не тільки новини про важливе для всього суспільства, але й реальних людей, які потребують нашого доброго слова і реальної допомоги. Маємо також побороти страх та зневіру. А ще ми маємо бути спроможними виробляти і поширювати інформаційний контент, який допомагатиме формувати наш власний порядок денний, зміцнювати та відновлювати духовні та психологічні сили нашого народу, надавати підтримку та розраду.

Споживацька аскеза. Ми живемо у суспільстві споживання. Його «храмами» і місцями масового «паломництва» стали торгівельно-розважальні центри, ярмарки, ринки, а також інтернет-торгівля, де людина проводить безліч часу, блукаючи між магазинами, ятками чи сайтами, шукаючи собі найновішу, найдосконалішу модель, наприклад, гаджета, маючи в кишені попередню. Консюмеризм є певною залежністю. Він має власні спокуси. Ми можемо спробувати з цим поборотися, згадавши, що функція одежі не тільки в тому, щоб бути модною, а їжа навіть із простих

продуктів може бути смачною і корисною. Але і в цій царині війна додала справжності. І ті з нас, хто став біженцем чи вимушеним переселенцем, і ті, хто залишився під обстрілами і ракетними ударами, в один момент збагнули, як небагато насправді потрібно людині, і як в один момент може зникнути те, що накопичувалося роками, або як воно може прислужитися тим, хто потребує нашої допомоги. Змінилася структура нашого споживання, змінилися пріоритети, змінилися можливості і потреби, а також постало розуміння, що ми маємо забезпечувати не тільки себе і свої родини, але й допомагати нашим захисникам та піклуватися про вдів, сиріт, поранених та біженців.

Економічна аскеза. Практики свідомого самообмеження та перебудови у відповідності до викликів війни потребує і економіка нашої країни. Саме економічна аскеза може допомогти вивільнити й ефективно перерозподіляти ресурси, обмежувати власні потреби заради спільного блага. Як колись у біблійні часи існувала практика постити всім народом і відмовлятися від розкошів та веселощів на весь період випробувань чи воєн, так і сьогодні споживацькі й економічні форми аскези потрібні й на рівні суспільства, центральної та місцевої влади, бізнесу.

Чи означає це, що під час війни ми маємо відмовитися від всього? Ні! Життя триває, і в ньому є місце для радості, щастя, любові і свята. Але соціальна згуртованість, як і подвижництво, має змінити всі сфери нашого життя, очистити його від непотребу і всього того «важкого і непотрібного», про яке говорив наш філософ Григорій Сковорода. Інакше ми не будемо спроможні зробити надможливе і перемогти [5].

Педагогічна взаємодія як життєдіяльність людини, як концептуальна основа суспільної згуртованості, як ціннісно-методологічний вимір якості вищої освіти крізь призму педагогічної майстерності Івана Зязюна в умовах соціальної реальності воєнного часу, завжди об'єднує емоційну, інтелектуальну та вольову сфери особистості. Теорія педагогічної майстерності І. Зязюна не має аналогів у світі, її інноваційність, педагогічна ефективність та вагомість результатів впровадження зумовили її швидке поширення у вітчизняній і зарубіжній педагогічній освіті кінця ХХ –початку ХХІ століть [6]. Тому педагогічна майстерність є привабливою й центральною ідеєю для сучасної української психології і педагогіки серед тих науковців, хто прагне й зберігає надію на розквіт Української Науки і Освіти, де Педагогіка Істини, Добра і Краси пануватиме в усіх складниках українського державотворення, зокрема економічному, політичному, ідеологічному, культурному, що зумовлює Освіту і Виховання молоді [11].

Ключовою ідеєю педагогічної майстерності, є те що серед всього іншого система підготовки педагогічних кадрів є «виключно опочуттєвленою діяльністю планування майбутнього світу людства» цілісно поєднуючи три нерозривні компоненти людиномірності – «афект, інтелект і волю» у їх цілісній єдності: когнітивному, емоційному і конативному. Ми поділяємо позицію науковців – соратників і учнів Іваана Андрійовича Зязюна про те, що загалом сучасними пріоритетними

напрямами державної освітньої політики України має бути: орієнтація на особистість та збереження і трансляція молодим поколінням національних і загальнолюдських цінностей; створення рівних можливостей у здобутті освіти; постійне підвищення якості освіти, оновлення змісту та форм організації освітнього процесу; запровадження відповідних інновацій та інформаційних технологій; підвищення соціального статусу і професіоналізму працівників освіти, посилення їх державної і суспільної підтримки; розвиток освіти, як відкритої державно-суспільної системи; інтеграція вітчизняної вищої освіти до європейського та світового освітніх просторів [16]. Інтерпретація загальнолюдських і націєтворчих цінностей як аксіологічно-орієнтованого цілісного підходу до якості освіти, що забезпечує сенс життя і діяльність людини, фіксується в історично конкретних формах культури і теоретично обґрунтовує важливість проблеми виміру якості вищої освіти з позицій людиномірності загалом і педагогічно майстерності – зокрема.

Глибинність наукового поступу, визначає історичні витoki і розвиток унікальної наукової української методології, яка й досі немає аналогів у теоріях освіти, щодо єдності формування і розвитку Людини на ґрунті когнітивно-емоційно-вольової тріади – основи теорії і практики Педагогічної майстерності. Тут принагідно зауважимо, що ступені професійного розвитку викладача характеризуються різними часовими і змістовими межами та описуються суттєвими інваріантними параметрами. Основні глибинні настановлення та цінності особистості, що пов'язані з ними, змінити складніше, ніж буденні звички. Має велике значення відправна спрямованість особистості, система її ціннісних орієнтацій [18]. Реалізацію означених принципів віддзеркалено в пропонованій авторській цільовій програмі підвищення кваліфікації НПП «Педагогічна майстерність – стратегічна домінанта підготовки сучасного викладача». Відповідно, новітній розвиток педагогічної майстерності викладачів закладів вищої освіти як концептуальна основа суспільної згуртованості у ціннісно-методологічному вимірі якості вищої освіти в умовах соціальної реальності воєнного часу, має розглядатися з позицій особистісно-професійної діяльності суб'єктів педагогічної дії в умовах воєнного стану [12], їх повноцінного функціонування та адаптації до наявних уявлень про необхідність стабільності й сталості збереження і розвитку незалежності Української держави, національних пріоритетів в освіті, а також як динамічний процес самоорганізації і саморозвитку майбутніх ефективних лідерів-патріотів [13].

Резюмуючи вищезазначене, зауважимо, що загальнолюдські і націєтворчі ціннісні орієнтації, як особлива соціальна основа філософсько-культурологічного світогляду, мають бути екстрапольовані у глобальну функцію сучасної освіти в Україні, що має визначати і реалізовувати її соціальну силу, яка характеризує цивілізаційний розвиток у різні історичні епохи. Саме тому, на моє глибоке переконання, ми мусимо вести мову про посилення якості професійної підготовки і виховання, про педагогічну майстерність, про формування тих цінностей, які дадуть змогу з'явитися

компетентним керівникам-лідерам – патріотам нового типу за для нашої Перемоги і подальшої відбудови і розквіту України.

Бажаю плідної праці, гострих і конструктивних дискусій! Думаю, на конференції «НАУКОВА ШКОЛА АКАДЕМІКА І. А. ЗЯЗЮНА У ПРАЦЯХ ЙОГО СОРАТНИКІВ ТА УЧНІВ» будуть усебічно обговорені багато аспектів найважливішої проблематики філософії освіти, педагогічної майстерності, зміцнення згуртованості суспільства за для нашої Перемоги в умовах воєнного стану та у повоєнній перспективі відновлення України, збереження пам'яті, переосмислення, пошуку і практичних шляхів реалізації наукового теоретико-практичного надбання мого Учителя – фундатора Педагогіки Добра, Учителя учителів, подвижника націєтворчої освіти, справжнього патріота-лідера-українця Івана Андрійовича Зязюна.

Разом до Перемоги! Слава Україні!

Література:

1. Васянович Г. П. Педагогічна естетика. Навчальний посібник Львів : Норма, 2021. 434 с.
2. Зязюн І. А. Педагогіка добра: ідеали і реалії : наук. метод. посіб. К.: МАУП, 2000. 312 с. С. 74. URL: https://www.pedagogic-master.com.ua/public/Pedagogika_dobra.pdf (дата звернення: 17.05.2024).
3. Кант Іммануїл. Критика чистого розуму. Пер. з нім. та приміт. І. Бурковського. К. : Юніверс, 2000. 504 с. URL: http://aps-m.org/wp-content/uploads/2017/03/Krytyka_chystoho_rozumu.pdf (дата звернення: 17.05.2024).
4. Книга Еклезіястова, або Проповідник. Пер. Івана Огієнка. URL: [https://uk.wikisource.org/wiki/Біблія_\(Огієнко\)](https://uk.wikisource.org/wiki/Біблія_(Огієнко)) (дата звернення: 17.05.2024).
5. Коваленко Георгій. Повномасштабний піст або як постувати під час війни. Церква і Суспільство. 2024, № 2 (04), с. 30-33.
6. Кремень В. Філософсько-педагогічна спадщина академіка Івана Зязюна в контексті модернізації освіти. Філософія і психологія педагогічної дії. Естетика і етика педагогічної дії. 2018. № 17. 9-19.
7. Лукрецій. О природе вещей. Том 1. Ред. Ф.А. Петровский, 1946. Цит. Лукреций Кар.. 1946. 452 с. URL: https://platona.net/load/knigi_po_filosofii/istorija_antichnaja/lukrecij_o_prirode_veshhej_tom_1_red_f_a_petrovskij/7-1-0-263 (дата звернення: 17.05.2024).
8. Педагогічна майстерність : підручник. За ред. І. А. Зязюна. 3-є вид., допов. і переробл. К. : Богданова А. М., 2008. 376. URL: https://www.pedagogic-master.com.ua/public/PM_Zyazyun.pdf (дата звернення: 17.05.2024).

9. Порадник для професійного педагогічного та наукового зростання освітян: Науково-методичний посібник. За ред. Петровського О. М., Трубавіної І. М. Харків, 2023. 302 с. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.8222080> (дата звернення: 17.05.2024).

10. Семенова А. В. Людиномірність якості освіти: ціннісні аспекти методології наукового пізнання. Інноваційні підходи до формування багатомовної та полікультурної компетенції в умовах викликів сьогодення: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. 23-24 листопада 2023 р., МГУ. Одеса, 368 с. С. 362-369. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/items/01309677-fc79-4059-aab0-cd5fec34e795> (дата звернення: 17.05.2024).

11. Семенова А. В. Педагогічна майстерність І. А. Зязюна – маяк для педагогів за покликанням. Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти. Харків : НТУ «ХПІ», 2015. Вип. 42 (46). С. 56-65. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/15283/1/Elita_2015_42_Semenova_Pedagogical.pdf (дата звернення: 17.05.2024).

12. Семенова А. В., Семенишин М. О. Розвиток педагогічної майстерності викладачів закладів вищої освіти з особливими умовами навчання. Сучасні напрями вдосконалення педагогічної майстерності викладачів: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Чернігів, 30 квіт. 2024 р.). Голов. ред. В. О. Аніщенко ; Пенітенціарна академія України. Чернігів : ПАУ, 2024. 307 с. С. 183-186. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/fef58d54-9e10-4e79-b8f3-e6f8b9596c8b/content?page=184> (дата звернення: 10.05.2024).

13. Семенова А. В., Семенишин М. О. Своєрідність структури управлінської компетентності сучасного керівника-лідера як ціннісна основа підготовки науково-педагогічних кадрів в Україні. Лідерство і обдарованість: сучасний науковий дискурс і освітня практика : матеріали Всеукраїнськ. наук.-практ. онлайн-конф. (Київ, 14-19 лютого 2024 року). Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2024. 1014 с. С. 101-105. URL: https://iod.gov.ua/content/events/57/vseukrayinska-naukovo-praktichna-onlayn-konferenciya-liderstvo-i-obdarovanist--suchasniy-naukoviy-diskurs-i-osvitnya-praktika_publications.pdf?1709734360.6124 (дата звернення: 17.05.2024).

14. Семенова Алла. Парадигмальне моделювання у професійній підготовці майбутніх учителів: монографія. Одеса : Юридична література, 2009. 504 с. URL: <https://www.pedagogic-master.com.ua/public/semenova/paradigma.pdf> (дата звернення: 17.05.2024).

15. Філіпчук Георгій. Громадянська освіта. Facebook. URL: <https://www.facebook.com/profile.php?id=100038612836846> (дата звернення: 17.05.2024).

16. Bondarenko V., Semenova A. Targets of strategic development of educational policy of Ukraine under integration into the European educational area: social and personal dimensions of cultural and historical integrity. Education: Modern Discourses., 2020. № 3 p. 13-26.

[URL:https://doi.org/10.37472/2617-3107-2020-3-02](https://doi.org/10.37472/2617-3107-2020-3-02) (дата звернення: 17.05.2024).

17. Mezirow, J. Transformative Learning: Theory to Practice. New Directions for Adult and Continuing Education. 1997. p. 74. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/ace.7401> (дата звернення: 17.05.2024).

18. Semenushyn M., Semenova A., Klymenko I., Shvets D., Bratel, S., Krykun V., et. al. Quality parameters of higher education officers of the National Police in the conditions of imperative human-scale values. Kharkiv: PC TECHNOLOGY CENTER, 2023. 232. P. 175-190. DOI : <http://doi.org/10.15587/978-617-7319-67-1> (дата звернення: 17.05.2024).

ЗМІСТ

Пленарне засідання

Опушко Н. Р., Гуревич Р. С. Дуальне навчання як відповідь закладів вищої освіти на виклики інноваційного етапу світового розвитку.....	3
Кузмінський А. І. Академік І.А. Зязюн - філософ, педагог, людинолюб.....	6
Лавріненко О. А. Мудрість, інтелігентність, наполегливість особистості українського вчителя у науково-філософській творчості І.А. Зязюна (1938-2014 рр.).....	13
Піаș N., Fetiniuc V., Radu S.M., Піаș I.T.,Offenberg A., Offenberg I. , The impact of the war in Ukraine on energy policies in Romania and Moldova.....	19
Романовський О. Г., Панфілов Ю. І. Відновлювати Україну будуть лідери.....	24
Семенова А. В. Ціннісно-методологічний вимір якості вищої освіти крізь призму педагогічної майстерності Івана Зязюна в умовах соціальної реальності воєнного часу.....	29

Секція 1.

Борейко Н. Ю. Необхідність впровадження світоглядних ідей І.А.ЗЯЗЮНА «педагогіки добра» в діяльність сучасного спортивного тренера.....	39
Вовк М. П. Подвижницька місія академіка Івана Зязюна.....	41
Черемський М. П. Роль педагогічної майстерності та творчості в системі навчання й виховання особистості.....	44

Секція 2.

Антонова В. Ю., Підбуцька Н. В. Особливості лідерства військових.....	48
Артюмова О. Статеві особливості реалізації лідерських ролей.....	49
Бачинська І. П., Підбуцька Н. В. Гендерні особливості макіавеллізму.....	52
Бойко О. В., Гура Т. В. Феномен академічної прокрастинації в структурі копінг-поведінки	55
Борщ О. В., Гура Т. В. Психологічні особливості реагування дітей молодшого віку на стрес під час військового стану в Україні.....	57
Бригинець Н. М. Аспекти емоційного вигорання студентів-психологів під час війни.....	59
Вербицька М. М. Особливості психологічної підтримки людям, що перенесли психологічні травми внаслідок втрати близьких людей під час воєнних дій.....	61
Гайдар І. І., Гура Т. В. Вплив хронічного стресу на психічне здоров'я дорослих під час	64

воєнних дій.....

Глущенко К. Ю., Гура Т. В. Вплив війни на психічне здоров'я дітей.....	66
Денищук В.С. Формування конкурентноспроможних лідерів-управлінців згідно наукової теорії особистістних адаптацій за Веном Джоінсом та Іаном Стюартом.....	69
Доброскок С. Г., Гура Т. В. Застосування короткострокової мультимодальної психотерапії....	72
Дяченко А. В., Демідова Ю. Є. Соціальні чинники формування самооцінки та самоповаги у підлітковому віці.....	75
Євтющкіна А. М. Кореляція між вживанням соціальних мереж і самооцінкою дорослих...	77
Загдай В. В. Особливості ментального здоров'я вчителів початкових класів в умовах війни	80
Замишляйченко Ю. Л. Роль емоційного інтелекту як особистісного ресурсу в соціально - психологічній адаптації молодих спеціалістів до професійної діяльності.....	83
Іваницька Н. А. Професійна взаємодія в системі "вчитель - адміністрація школи" в умовах розвитку STEM-освіти.....	86
Каленчук А. І. Коучинг як засіб саморозвитку особистості.....	89
Канципа К. О. Особливості формування конкурентноспроможних лідерів-управлінців.....	91
Кас'яненко А. І., Підбуцька Н. В. Стратегія поведінки в конфлікті, як фактор конкурентноспроможності лідера в сучасному світі.....	94
Кирик О. В. Ментальне здоров'я працівників у період воєнного конфлікту: психологічна підтримка та мотивація.....	96
Коваленко О. В. Нероздільні психічна, фізіологічна і моральна складові особистості.....	99
Коломацька Л. В. Особливості тривожних станів у вимушених переселенців.....	101
Костенко О. С. Суб'єктивне благополуччя педагога в умовах воєнного стану.....	103
Куц Г. Д. Емоційний розвиток дітей дошкільного віку як запорука психічного здоров'я в майбутньому.....	108
Ладь Є. Ю. Стрес та психосоматичні розлади в умовах віддаленої роботи.....	110
Лисай В. О., Демідова Ю. Є. Особливості впливу травмуючих подій на самооцінку особистості в юнацькому віці.....	112
Матенко І. В., Шаполова В. В. Лідерство, як складова успіху керівника у вищому навчальному закладі.....	114
Мірошниченко Н. В. Психологічна допомога військовим та їх родинам.....	117
Мороз А. М., Підбуцька Н. В. Вплив соціальних мереж на психологічне здоров'я сучасного підлітка.....	121
Однораленко В. О., Солодовник Т. О. Індивідуально-психологічні фактори прояву лідерства у працівників «центру надання соціальних послуг».....	123

Рибас О. С., Гура Т. В. Вплив на якість життя стресу та психосоматичних станів.....	126
Скідан Ю. В., Книш А. Є. Психоемоційні та психосоматичні стани під час воєнного стану...	129
Сущенко Р. В. Культурологічна складова управлінської діяльності сучасного конкурентоздатного керівника.....	132
Терещенко А. О. Гендерні відмінності формування самооцінки чоловіків та жінок.....	134
Терещенко О. В., Книш А. Є. Локус контролю та задоволеність життям.....	136
Тулупова Л. В. Лідерські якості державного службовця.....	139
Чередарчук Г. Б. Кроскультурні особливості ціннісних орієнтацій українців та французів...	142
Шевченко Я. В. Психосоматика ендокринних захворювань.....	144
Шкредов І. В., Гура Т. В. Підвищення компетентності менеджерів-лідерів в кол-центрах....	145
Шляхова В. В. Вплив військового стану на освіту здобувачів закладів загальної середньої освіти.....	148

Секція 3.

Бірюкова І. С., Солодовник Т. О. Психологічні аспекти спілкування в інтернет-просторі...	153
Власенко В. О., Ігнатюк О. А. Професійно важливі якості викладача вищої школи в епоху штучного інтелекту: нові виклики та шляхи розвитку.....	156
Войткова Д. І. Взаємозв'язок критичного мислення та психологічного благополуччя студентів.....	158
Качайло К. В., Компетентнісний підхід до формування культури ділового спілкування майбутніх лікарів у закладах вищої освіти.....	161
Кірсанов І. Ю. Інноваційні педагогічні технології в підготовці соціальних фахівців у галузі емоційного інтелекту.....	163
Крамський В. В. Відтворення принципів історичної науки у цифрових іграх про історичне минуле.....	165
Кривецький О. О., Черкашина О. В., Черкашин А. І. Педагогічні технології формування психологічної готовності військовослужбовців до професійної діяльності.....	168
Кузнецова Г. А. Педагогічне тестування як засіб діагностики сформованості когнітивного компоненту базової компетентності майбутніх інженерів.....	170
Курбанова М. Ш. Програма самовдосконалення як інструмент формування професійного іміджу майбутнього фахівця освітніх, педагогічних наук у закладах вищої освіти.....	173
Курбанова Х. Ш. Використання цифрових освітніх платформ у навчанні майбутніх бакалаврів хіміко-технологічної підготовки у закладах вищої освіти як ключовий аспект у	175

формуванні їх професійної компетентності.....	
Лапузіна О. М. Принцип розвивально-виховного навчання як один із базових принципів інноваційної освіти.....	179
Орлова Т. О., Ігнатюк О. А. Роль мультимедійних засобів у створенні інтерактивних навчальних середовищ і сприянні активному навчанню здобувачів освіти.....	181
Поліщук Д. В., Романовський О. Г. Роль емоційно-вольового аспекту при формуванні організаційної культури майбутніх викладачів вищої школи у закладах вищої освіти.....	183
Поліщук Д. В. Інноваційні педагогічні технології у процесі розвитку професійно-педагогічної компетентності майбутніх викладачів в умовах аспірантури.....	186
Самусь П. О. Досвід застосування стартап підприємства як інноваційної технології у фаховій підготовці.....	189
Сердюкова М. О. Використання штучного інтелекту, як інструменту підвищення ефективного навчання.....	192
Сидоренко О. О. Застосування педагогічної творчості у сучасних освітніх технологіях.	194
Солошенко А. Ю., Райко Д. В. Трансформація вищої освіти: використання нових педагогічних технологій у відповідь на виклики інноваційної епохи глобального розвитку...	197
Тробюк Д. В., Тробюк Н. Ю. Інтерактивні технології формування професійної толерантності майбутніх офіцерів Національної гвардії України.....	200
Хазієв А. В. Погляди дослідників на структуру лідерських якостей у майбутніх психологів та їх формування у закладах вищої освіти.....	202
Чабанна Є. С., Богдан Ж. Б. Ставлення до кохання в юнацькому віці.....	205

Секція 4.

Клименко В. А. Особливості стану тривожності страхів у молоді під час військового часу...	208
Кобеляцька В. А., Шаполова В. В. Моральна та естетична культура у вищій школі.....	210
Логачова О. О., Підбуцька Н. В. Ставлення до шлюбу та сім'ї у різних вікових категоріях	212
Мамаєва А. С. Взаємозв'язок локус контролю та саморегуляції у студентів.	215
Чайбинець В. В., Підбуцька Н. В. Особливості психологічної готовності майбутніх психологів.....	217

Секція 5.

Fan Fangfang, Ye. Vorobiova Formation of moral values in future teachers in the process of	220
---	-----

professional training.....	
Yao Ziyi, Sereda Nataliia Enhancing patriotic education of college students in Chinese higher education.....	222
Yu HaiRu, Sereda Nataliia Optimization of the pedagogical activity of a higher education teacher for the purpose of professional burnout prevention.....	225
Zorin Danylo, Sereda Nataliia Multimedia technologies as a means of developing the foreign language communicative competence of future higher education teachers.....	227
Бєлєвцова Є. Р., Чекашин А. І. Вплив культурно-гендерних факторів на розвиток емоційного інтелекту: соціальний аспект.....	230
Колтак П. І., Чебакова Ю. Г. Психологічні аспекти діагностики та реабілітації посттравматичного стресового розладу у людей, які постраждали від військового конфлікту.....	233
Носач К. В., Підбуцька Н. В. Лідерство як соціальний феномен.....	235
Тимошук Н. В., Книш А. Є. Особливості міжнародного досвіду освіти дорослих.....	238
Хрипунова А. Л., Воробйова Є. В., Доброжан А. І. Формування екологічної культури китайських магістрантів з менеджменту.....	241

Секція 6.

Артюшенко О. В. Психореабілітаційні програми в плані реабілітації та соціальної підтримки для постраждалих від військової агресії.....	245
Близнова Ю.Ю., Книш А. Є. Соціальна адаптація дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування до сімейних форм виховання.....	247
Борщ Ольга, Книш А. Є. Створення психологічної служби у Валківській міській територіальній громаді під час воєнних дій в Україні.....	250
Бурнишева М. В. Соціальний супровід військовослужбовців та їх сімей.....	253
Вакал А. А. Психологічна готовність машиністів метрополітену до роботи.....	258
Вареньє А. Р., Татієвська М. М. Взаємозв'язок резильєнтності та відношення до чоловіків серед жінок.....	260
Ващенко К. В., Татієвська М. М. Взаємозв'язок рис людини та її направленості у спілкуванні.....	262
Велика А. С., Квасник О. В. Програми ресоціалізації та наставництво у роботі з підлітками з девіантною поведінкою.....	265
Гаманюк Д. М., Гура Т. В. Психологічні аспекти роботи з вразливими групами населення в системі соціального забезпечення.....	268

Грибко О. В., Лобода Д. В. Міжнародне волонтерство: проблеми та перспективи.....	271
Григорова І. В. Роль психологічної служби для жінок в сучасному суспільстві.....	273
Грушак І. В., Книш А. Є. Особливості підтримки багатодітних сімей в контексті соціальної роботи.....	276
Єрецька М. І., Войнарович Ю. Е. Соціально - психологічна підтримка українських дітей за кордоном з приводу булінгу та адаптації до нового шкільного колективу.....	278
Івлєва -Струмilenко І. О. Анорексія та булемія як акти насильства над собою та прояви аутоагресії.....	281
Нарбекова Д. С., Черкашин А. І. Особливості діяльності психолога в соціальній сфері.....	285
Новікова І. В., Татівська М. М., Вплив стилю батьківського виховання в розвитку рис особистості.....	288
Огурцова Л. Я., Гура Т. В. Професійне вигорання соціальних працівників під час воєнних дій: аналіз та пошук методів попередження.....	291
Поляков Микита, Штученко І. Є. Психологічні особливості ціннісної сфери сучасних підлітків.....	294
Попова А. В. Стрес та його вплив на психічне здоров'я жінок в умовах воєнного стану.....	296
Попова О. В. Соціальні установки та цінності особистості, як чинники ставлення до історичних процесів.....	298
Сава Ю. А., Підбуцька Н. В. Особливості депресивних станів у студентів.....	302
Токаренко Ю. В., Гура Т. В. Виникнення посттравматичних стресових розладів у населення внаслідок повномасштабного вторгнення.....	305
Точило О. М., Книш А.Є. Особливості соціальної адаптації підлітків, які перебувають у складних життєвих обставинах.....	308
Устинова О. В., Гура Т. В. Соціальна робота та соціальне забезпечення в умовах сьогодення на прикладі дистанційного навчання в НТУ "ХП".....	311
Шамрай А. С., Підбуцька Н. В. Особливості емоційного інтелекту українських та фінських студентів.....	313
Чечель А. В, Грень Л. М. Соціальне забезпечення безробітних в умовах воєнного стану.....	316

ППУСС – кафедра педагогіки та психології управління соціальними системами імені академіка І. А. Зязюна Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»

Довідкове видання

НАУКОВА ШКОЛА АКАДЕМІКА ІВАНА ЗЯЗЮНА У ПРАЦЯХ ЙОГО СОРАТНИКІВ ТА
УЧНІВ

ПРОГРАМА
VIII МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

23-24 травня 2024

Відповідальні за випуск:

к.психол.н., доц. *Панфілов Ю.І.*

к.пед.н., доц. *Шаполова В.В.*

Підп. до друку 2024 р. Формат 60 □ 84 1/16. Папір офісний.

Riso-друк. Гарнітура Таймс. Ум. друк. арк. 2,79.

Наклад 100 прим. Зам. №
